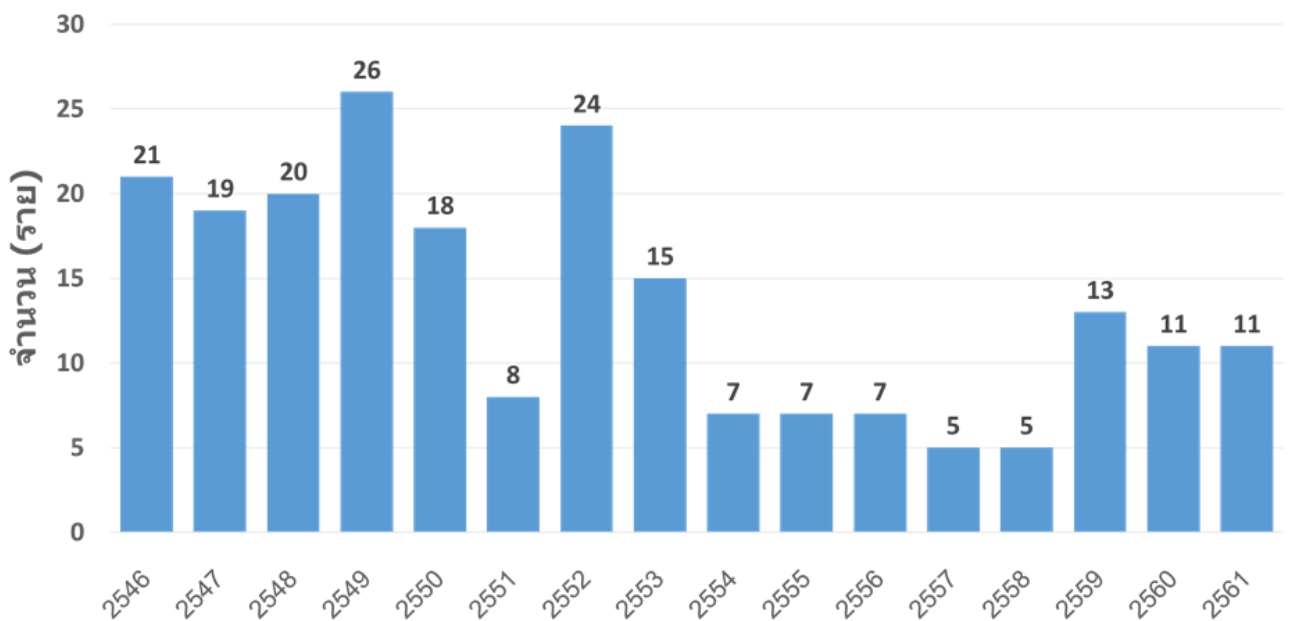

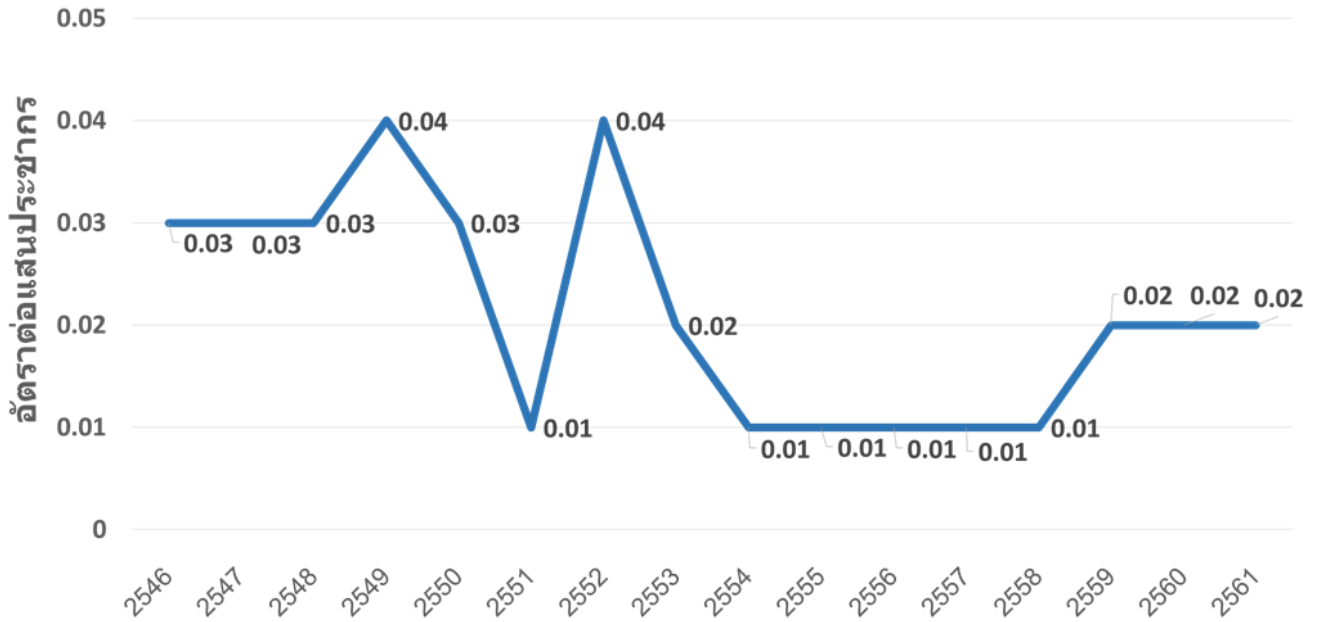
โรคพิษสุนัขบ้าเป็นโรคที่มีความสำคัญทั่วโลก เนื่องจากโรคนี้มีความรุนแรง มีอัตราการตายสูงมาก และปัจจุบันยังไม่มีวิธีการรักษาโรคได้ดีพอ จากข้อมูลขององค์การอนามัยโลก พบว่าโรคพิษสุนัขบ้าได้แพร่ไปทั่วโลกถึง ๑๕๐ ประเทศ ทั่วทุกทวีป ยกเว้นในแถบทวีปแอนตาร์กติกา (Antarctica) โดยอัตราการเกิดโรคสูงที่สุดในทวีปเอเชีย โดยเฉพาะประเทศอินเดีย^๑

ระบาดวิทยาในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยโรคพิษสุนัขบ้ายังคงเป็นโรคที่ต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากในระยะเวลา กว่า ๕๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยยังคงพบผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้ามาตลอด^๒ จากข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จนถึงปัจจุบัน พบจำนวนผู้ป่วย ๕-๒๖ รายต่อปี (รูป ๑) หรือมีอัตราการเกิดโรค ๐.๐๑-๐.๐๔ รายต่อแสนประชากร (รูป ๒) (ข้อมูลถึง ณ วันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑) แม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวแนวโน้มของโรคจะลดลง แต่หากเปรียบเทียบในช่วง ๕ ปีหลัง จะพบว่าอัตราการเกิดโรคมีแนวโน้มที่สูงขึ้นเท่าตัว โดยเฉพาะในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้นเป็นข้อมูลเพียง ๘ เดือน คือ ๑ มกราคม ถึง ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๑ พบผู้ป่วยสูงเท่ากับปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ทั้งปี และถึงแม้โรคนี้จะมีจำนวนผู้ป่วยจำนวนน้อยกว่าโรคติดเชื้ออื่นๆ ในประเทศไทย แต่โรคนี้ก็ ยังเป็นโรคที่มีความสำคัญ เพราะผู้ป่วยทั้งหมดที่รายงานตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ถึงปัจจุบันนั้นเสียชีวิตทุกราย^๓

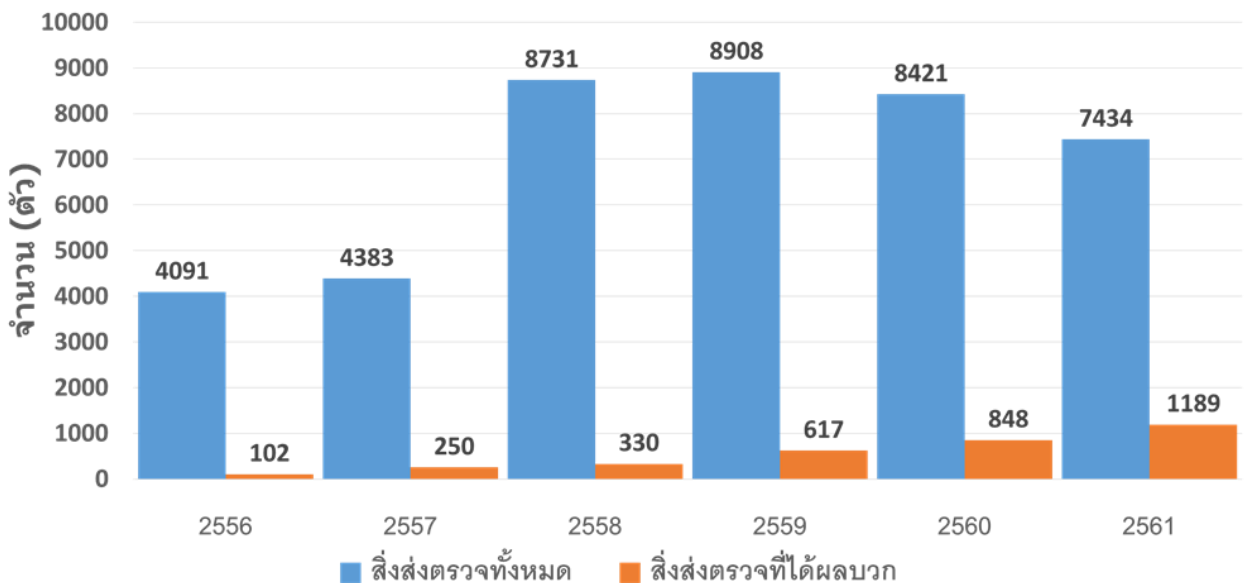

รูป ๑ จำนวนผู้ป่วยติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖-๒๕๖๑ (ข้อมูลถึง ณ วันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑)

รูป ๒ อัตราการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทยต่อแสนประชากร ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖-๒๕๖๑ (ข้อมูลถึง ณ วันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑)

จากแนวโน้มการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในคนสูงขึ้นในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา สอดคล้องกับข้อมูลที่พบการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าที่สูงขึ้นในสัตว์ จากข้อมูลของกรมปศุสัตว์ ผลการเก็บส่งตรวจเพื่อตรวจหาการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ จนถึงปัจจุบัน พบว่า แนวโน้มการตรวจพบการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าจากสัตว์สูงขึ้นเป็นเท่าตัวในแต่ละปี โดยเฉพาะปี พ.ศ. ๒๕๖๑ พบส่งตรวจที่มีการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าสูงถึง ๑,๑๘๙ ส่งตรวจ จากทั้งหมด ๗,๔๓๔ ส่งตรวจ คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๙ ซึ่งสูงกว่าทุกปีที่ผ่านมาที่พบเพียงร้อยละ ๒.๔-๑๐.๐ (ข้อมูลถึง ณ วันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑) (รูป ๓)^๕

รูป ๓ จำนวนสิ่งส่งตรวจจากสัตว์ในประเทศไทยที่ได้รับการตรวจหาเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าทั้งหมด และสิ่งส่งตรวจจากสัตว์ที่ได้ผลบวกต่อการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖-๒๕๖๑ (ข้อมูลถึง ณ วันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑)

สำหรับจังหวัดที่ควรได้รับการเฝ้าระวัง และแจ้งเตือนประชาชนให้ระมัดระวังโรคพิษสุนัขบ้าเป็นพิเศษ ได้แก่ จังหวัดที่พบผู้ป่วยที่ติดเชื้อ และเสียชีวิตจากโรคพิษสุนัขบ้า และจังหวัดที่กรมปศุสัตว์ประกาศเป็นเขตโรคพิษสุนัขบ้าระบาดในสัตว์ จากข้อมูลปี พ.ศ. ๒๕๖๑ (ณ ข้อมูลถึงวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑) พบผู้ป่วยโรคนี้ทั้งหมด ๑๑ จังหวัด ได้แก่ ระยองประจวบคีรีขันธ์ กาฬสินธุ์ หนองคาย บุรีรัมย์ นครราชสีมา สุรินทร์ ยโสธร พัทลุง สงขลา และตรัง ส่วนจังหวัดที่กรมปศุสัตว์ประกาศเป็นเขตระบาดในสัตว์ (ณ ข้อมูลวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑) มีทั้งหมด ๒๘ จังหวัด ได้แก่ ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง สระแก้ว นครราชสีมา ยโสธร ศรีสะเกษ สุรินทร์ อำนาจเจริญ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม มุกดาหาร ร้อยเอ็ด หนองคาย เชียงราย พิจิตร นครสวรรค์ เพชรบุรี สมุทรสงคราม นครศรีธรรมราช พัทลุง สุราษฎร์ธานี และสงขลา^๕

แนวทางการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าที่แนะนำโดยองค์การอนามัยโลก ปี พ.ศ.๒๕๖๑^๖

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ องค์การอนามัยโลกได้มีการปรับปรุงแนวทางการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าใหม่ ซึ่งแนวทางนี้ มีความแตกต่างจากสูตรปัจจุบันที่แนะนำโดยกระทรวงสาธารณสุข และสภาวิชาชีพสัตวแพทย์ อย่างชัดเจน รายละเอียดดังตาราง๑

คำแนะนำการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าจากองค์การอนามัยโลก ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

I. การป้องกันหลังสัมผัสโรค (Post-exposure prophylaxis) มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. ล้างมือด้วยสบู่ เพื่อลดปริมาณเชื้อไวรัสที่ปนเปื้อนบริเวณแผล
๒. การให้วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

· ชนิดของวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าที่แนะนำโดยองค์การอนามัยโลก คือ วัคซีนชนิด purified cell culture and embryonated egg-based rabies vaccines (CCEEVs)ซึ่งวัคซีนชนิดดังกล่าวที่มีจำหน่ายในประเทศไทย มีทั้งหมด ๓ ชนิด^๗ ดังต่อไปนี้

๑. Purified chick embryo cell rabies vaccine (PCECV) - Rabipur®
๒. Purified vero cell rabies vaccine (PVRV) – Verorab®, Abhayrab®
๓. Chromatographically purified vero cell rabies vaccine (CPRV) - Speeda®

· วิธีการให้วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ขึ้นกับลักษณะของบาดแผล ซึ่งมีทั้งหมด ๓ประเภท ดังนี้

Category I ไม่มีบาดแผล สัมผัสสัตว์ หรือถูกสัตว์เลียโดยที่ผิวหนังไม่มีบาดแผล ไม่ต้องให้วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในผู้สัมผัสเหล่านี้

Category II บาดแผลถลอก โดยไม่มีเลือดไหล ให้วัคซีนป้องกันโรค ไม่ต้องให้ rabies immunoglobulin (RIG)

Category III บาดแผลที่มีเลือดออกชัดเจน ให้วัคซีนป้องกันโรค ร่วมกับการให้ RIG

· วิธีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าที่แนะนำโดยองค์การอนามัยโลก มีทั้งหมด ๓สูตร ได้แก่

๑. ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ (intramuscular, IM) ๔ เข็ม คือ ครึ่งละ ๑เข็ม ในวันที่ ๐, ๓, ๗, ๑๔ หรือ ๒๘

๒. ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ (IM) ๔ เข็ม คือ ครึ่งละ ๒เข็ม ในวันที่ ๐ และ ครึ่งละ ๑ เข็ม ในวันที่ ๗ และ ๒๑

๓. ฉีดใต้ผิวหนัง (intradermal, ID) ครึ่งละ ๒ จุด ในวันที่ ๐, ๓ และ ๗

· กรณีที่ถูกสัตว์กัดซ้ำหลังฉีดวัคซีนครบ พิจารณาการให้วัคซีนได้เป็น ๒กรณี ดังต่อไปนี้ โดยที่ทั้งสองกรณีไม่ต้องฉีด RIG ทั้งบาดแผลระดับ category II และ III

๑. ถูกกัดซ้ำภายใน ๓ เดือน หลังได้รับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ไม่ต้องฉีดวัคซีนเข็มกระตุ้น

๒. ถูกกัดซ้ำนานมากกว่า ๓เดือน หลังได้รับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ให้วัคซีนเข็มกระตุ้นตามสูตรดังต่อไปนี้

- ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ (IM) ๒ เข็ม คือ ครึ่งละ ๑เข็ม ในวันที่ ๐ และ ๓

- ฉีดใต้ผิวหนัง (ID) ครึ่งละ ๔ จุด ในวันที่ ๐

- ฉีดใต้ผิวหนัง (ID) ครึ่งละ ๑ จุด ในวันที่ ๐ และ ๓

II. การให้ Rabies immunoglobulin (RIG)^๒

· ข้อบ่งชี้ในการฉีด RIG ได้แก่

๑. บาดแผลระดับ category III

๒. บาดแผลบริเวณ ศีรษะ คอ และมือ

๓. ผู้ป่วยโรคภูมิคุ้มกันบกพร่องรุนแรง (severe immunodeficiency) กรณีผู้ป่วยโรค HIV ที่มีระดับภูมิคุ้มกันต่ำ หรือไม่ได้รับยาต้านไวรัส แนะนำให้ RIGทั้งในบาดแผลแบบ category II และ III

๔. ผู้ที่ถูกกัดในพื้นที่ที่พบผู้ป่วยติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า

๕. ผู้ที่ถูกค้างคาวกัด หรือสัมผัสโรคจากค้างคาว

· วิธีการให้ RIG

- ขนาดยา คือ equine derived RIG (ERIG) ๔๐ IU/kg/dose และ human derived RIG (HRIG) ๒๐ IU/kg/dose โดยทั้งหมดฉีดรอบแผล โดยไม่แนะนำให้ใช้ยาที่เหลือฉีดเข้ากล้ามเนื้อ

- ไม่ต้องทำการทดสอบผิวหนังก่อนให้ ERIG เพราะการทดสอบผิวหนังนี้ไม่สามารถทำนายการเกิดผลข้างเคียงหลังฉีด ERIGได้

III. การป้องกันก่อนสัมผัสโรค (Pre-exposure prophylaxis)^๖

องค์การอนามัยโลกแนะนำวิธีการฉีดวัคซีนป้องกันก่อนสัมผัสโรค ทั้งหมด ๒สูตร ดังต่อไปนี้

๑. ฉีดใต้ผิวหนัง(ID) ครั้งละ ๒ จุด ในวันที่ ๐ และ ๗

๒. ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ(IM) ๑ เข็ม ในวันที่ ๐ และ ๗

ตาราง ๑ ความแตกต่างระหว่างแนวทางการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าที่แนะนำโดยองค์การอนามัยโลก ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ และที่แนะนำโดยกระทรวงสาธารณสุขและสภาเภสัชกรรมไทย ปี พ.ศ. ๒๕๕๙

คำแนะนำ	องค์การอนามัยโลก ^๖	กระทรวงสาธารณสุข ^๗ / สภาเภสัชกรรมไทย
I. การป้องกันหลังสัมผัสโรค (Post-exposure prophylaxis): วิธีการฉีดวัคซีน		
๑. กรณีไม่เคยได้รับวัคซีนมาก่อน		
	๑. IM ๔ เข็ม คือ ครั้งละ ๑ เข็ม ในวันที่ ๐, ๓, ๗, ๒๑ หรือ ๒๘	๑. IM ๕ เข็ม คือ ครั้งละ ๑ เข็ม ในวันที่ ๐, ๓, ๗, ๒๑ และ ๒๘
	๒. IM ๔ เข็ม คือ ครั้งละ ๒ เข็ม ในวันที่ ๐ และ ๑ เข็ม ในวันที่ ๗ และ ๒๑	
	๓. ID ครั้งละ ๒ จุด ในวันที่ ๐, ๓ และ ๗ (รวม ๓ วัน)	๒. ID ครั้งละ ๒ จุด ในวันที่ ๐, ๓, ๗ และ ๒๘ (รวม ๔ วัน)
๒. กรณีเคยได้รับวัคซีนมาก่อน		
	๑. ถ้าถูกกัดซ้ำภายใน ๓ เดือน ไม่ต้องฉีดวัคซีนเข็มกระตุ้น	๑. ถูกกัดซ้ำภายใน ๖ เดือน ให้ฉีดวัคซีน IM ๑ เข็ม หรือ ID ๑ จุด ในวันที่ ๐

คำแนะนำ	องค์การอนามัยโลก ^๒	กระทรวงสาธารณสุข ^๗ / สภากาชาดไทย ^๘
	๒. ถ้าถูกกัดมานานมากกว่า ๓ เดือน ให้วัคซีนเข็มกระตุ้น ตามสูตรดังต่อไปนี้ - IM ๑ เข็ม ในวันที่ ๐ และ ๓ - ID ๔ จุด ในวันที่ ๐ - ID ๑ จุด ในวันที่ ๐ และ ๓	๒. ถูกกัดมานานกว่า ๖ เดือนให้วัคซีนตามสูตรดังต่อไปนี้ - IM ๑ เข็ม ในวันที่ ๐ และ ๓ - ID ๔ จุด ในวันที่ ๐ - ID ๑ จุด ในวันที่ ๐ และ ๓ (สูตรเหมือนกับ WHO)
๓. การให้ RIG	ไม่ต้องทำการทดสอบผิวหนังก่อนให้ ERIG	แนะนำให้ทำการทดสอบผิวหนังก่อนให้ ERIG
II. การป้องกันก่อนสัมผัสโรค (Pre-exposure prophylaxis): วิธีการฉีดวัคซีน		
	๑. ฉีดใต้ผิวหนัง (ID) ๒ จุด ในวันที่ ๐ และ ๗	๑. ฉีดใต้ผิวหนัง (ID) - PVRV, CPRV, PCECV ๑ จุด ในวันที่ ๐, ๗, ๒๑ หรือ ๒๘ - PVRV ๒ จุด ในวันที่ ๐ และ ๒๘
	๒. ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ (IM) ๑ เข็ม ในวันที่ ๐ และ ๗ (ทั้งหมด ๒ เข็ม)	๒. ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ (IM) ๑ เข็ม ในวันที่ ๐, ๗, ๒๑ หรือ ๒๘ (ทั้งหมด ๓ เข็ม)
III. ข้อแนะนำอื่นๆ		
การเปลี่ยนชนิดวัคซีน หรือวิธีการฉีดวัคซีน	ได้ มีความปลอดภัย และกระตุ้นภูมิคุ้มกันได้ดี	ไม่แนะนำ

จะเห็นได้ว่าสำหรับประเทศไทยโรคพิษสุนัขบ้ายังเป็นโรคที่ยังต้องเฝ้าระวัง เพราะถึงแม้ว่าจะพบผู้ป่วยจำนวนไม่มากเมื่อเทียบกับโรคติดเชื้ออื่นๆ แต่โรคนี้มีอัตราการตายสูงมาก ในประเทศไทยยังไม่มีผู้ใดที่รอดชีวิตจากโรคนี้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าโรคพิษสุนัขบ้ามีความรุนแรงสูง แต่ก็ยังเป็นโรคที่สามารถป้องกันได้หากได้รับวัคซีนอย่างทันท่วงที